

Sundsvalls kommuns svar på remiss om Förbättrade åtgärder när barn misstänks för brott

Utredningar enligt 31 § lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Utredningen föreslår att kunskapshöjande åtgärder ska vidtas då det visat sig att socialnämndens möjligheter att initiera en §31-utredning gällande unga under 15 år inte tillämpas i den omfattning som det är avsett.

Vi ställer oss positiva till detta förslag. Det är även vår uppfattning att kunskaperna om lagstiftningen gällande unga lagöverträdare i fler aspekter än denna varierar inom förvaltningen. Socialsekreterare slutar, byter tjänster och kunskapsläget förändras därför över tid. Även samarbetet med polisen har varierat över tid och det vore därför bra med ett utbildningsmaterial som kunde involvera polisens deltagande. Syftet med en § 31-utredning är att klarlägga behovet av sociala insatser för barnet, men vi vill också påpeka vikten av att, om den unge faktiskt inte är skyldig, även kunna lyfta en skuldbörda och rentvå en ung person. Vi behöver därför, tillsammans med polisen, hitta ett bra samarbete för att i högre grad nyttja möjligheten att begära utredning enligt 31 § LUL och därigenom kunna förebygga tyngre brottslighet i ett tidigt skede i den unges liv.

Bevistalan – en prövning av skuldfrågan när barn under 15 år misstänks för brott

När ett barn under 15 år misstänks för brott prövas skuldfrågan sällan i domstol. I 38 § LUL finns dock en möjlighet att genom bevistalan få till stånd en sådan prövning. Denna möjlighet används sällan. Utredningen föreslår att bestämmelserna om bevistalan ändras så att möjligheten att föra bevistalan utvidgas. Enligt förslaget ska åklagare begära prövning i domstol av frågan om den misstänkte har begått brottet så snart det genomförts en § 31-utredning beträffande ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år.

Vi uppfattar att förslaget i det stora hela är bra. Sedan tidigare har socialtjänsten haft möjligheten att göra en framställan hos åklagare om att en bevistalan ska väckas, men detta är sannolikt en möjlighet som mycket sällan nyttjats. Socialtjänsten har troligen inte ens haft kännedom om vad som krävs för att kunna göra en sådan framställan och än mindre valt att ta det steget. Socialtjänsten är beroende av att ha ett gott samarbete med den unge och dess familj och drar sig sannolikt för att vidta sådana åtgärder som kan leda till att en ung person utsätts för ett domstolsförfarande. Samtidigt kan vi se att det kan vara av godo att skuldfrågan avgörs i vissa fall. Det kan vara väsentligt att både kunna fastställa skuld, och därmed tillsammans med den unge på ett uppriktigt sätt planera för lämpliga behandlingsinsatser och

att, i förekommande fall, även frikänna och därmed även rentvå en ung person som därmed slipper skuldbördan.

Det som kan uppfattas som tveksamt i detta är, som tidigare nämnts, att det är en svår och allvarlig procedur för unga personer att genomgå och kan medföra en negativ inverkan på en ungdom. Dessutom finns det alltid en risk att den avskräckande effekten som ett ”hot” om domstolsprocess kan ha avtar. För några unga kan det även utgöra ”en fjäder i hatten” och upplevas som att det leder till en tillhörighet i kriminella kretsar. Det är därför betryggande att förslaget omfattar mer allvarlig kriminalitet och inte kommer att bli aktuellt i allt för enkla brottmål.

Effektiva och rättssäkra utredningar när barn misstänks för brott

Utredningen föreslår att kraven på socialtjänstens närvaro vid förhör med unga lagöverträdare skärps, både när det gäller straffmyndiga ungdomar mellan 15 och 18 år och för barn under 15 år som misstänks för brott. Socialtjänsten har en central roll att spela när barn misstänks för brott och det ses som viktigt att företrädare för socialtjänsten är närvarande vid förhör både som stöd för den unge men det kan också gynna socialtjänstens fortsatta arbete med barnet. Enligt utredningens förslag ska en företrädare för socialtjänsten närvara vid förhör med ett barn som fyllt 15 år, om det inte finns särskilda skäl som talar emot. Vid förhör med ett barn under 15 år som misstänks för brott krävs synnerliga skäl för att en företrädare för socialtjänsten inte ska vara med enligt utredningens förslag, såvida det inte avser en utredning enligt 31 § tredje stycket LUL.

Socialtjänsten i Sundsvall uppfattar att vi redan idag deltar vid polisförhör i hög utsträckning, i synnerhet när det gäller barn under 15 år som misstänks för brott. Det kan ibland vara svårt att boka om så att man kan delta om förhörstid meddelas med kort varsel, men man försöker så gott det går att ställa för att någon av kollegorna kan delta. Vår upplevelse är att det är i princip uteslutande positivt att socialtjänsten deltar vid dessa förhör, det underlättar det fortsatta samarbetet med den unge och dess föräldrar, minskar den unges stress och skamkänslor och dialogen kan fokuseras mer på lösningar i stället för att lägga allt för mycket tid på att diskutera det aktuella brottet då alla redan tagit del av dessa uppgifter.

Vi ställer oss därmed positiva till förslaget i sak, men skulle önska ett förtydligande vilka förväntningar som finns på socialtjänstens deltagande utanför kontorstid, i synnerhet på nätter och helger då bemanningen som regel är låg (socialjour/beredskap) med fokus på att hantera akuta ärenden såsom omhändertaganden och skyddsärenden. Man behöver även ta med i beräkningen att trycket på socialtjänsten kan komma att öka om antalet förhör ökar, vi bedömer dock inte att detta kommer att vara en stor faktor i vårt område.

Utredningen föreslår även kunskapshöjande åtgärder för socialtjänsten när det avser utformningen och innehållet i yttranden som polis och åklagare begär enligt 11 § LUL. Vidare föreslås att bestämmelsen i 11 § LUL ska kompletteras med en

skyldighet för socialnämnden att i yttrandet redovisa i vilken utsträckning den som yttrandet gäller har fullgjort en tidigare utdömd påföljd avseende ungdomstjänst eller ungdomsvård.

Vi ser inga problem med förslaget att bestämmelsen i 11 § LUL kompletteras med krav på att redovisa genomförande av tidigare utdömda påföljder. Och när det gäller kunskapshöjande åtgärder tar vi tacksamt emot dessa då detta inte är ett område som socialtjänsten normalt sett är riktigt duktiga på. Det krävs en hel del kunskaper om straffskalor, förmildrande omständigheter mm för att på ett korrekt sätt kunna beräkna ett rimligt straffvärde och därmed föreslå lämpliga åtgärder som socialtjänsten kan vidta för att bemöta brottet med rätt insatser. Vi hoppas därför att de åtgärder som kommer i fråga för kompetenshöjande insatser också fokuserar på dessa delar.

Drogtest av barn under 15 år

Utredningen föreslår att bestämmelsen om att vidta tvångsvisa drogtest av barn under 15 år som misstänks för att olovligen ha brukat narkotika ges en mindre restriktiv utformning. Detta innebär att drogtest ska få genomföras om det kan antas ha betydelse för att avgöra behovet av socialtjänstens insatser för barnet.

Utredningen föreslår även att kunskapshöjande insatser vidtas inom både socialtjänsten och polismyndigheten för att öka kunskapen om möjligheten att genomföra sådana drogtest.

Det finns redan idag en bestämmelse i LUL om att drogtesta ungdomar under 15 år. Nuvarande ordalydelse är ”om det kan antas vara nödvändigt” för att avgöra behovet av socialtjänstens insatser för barnet. Skillnaden är alltså inte stor och frågan är om det kommer att medföra några egentliga skillnader i det praktiska utförandet. Samtidigt kan de kunskapshöjande åtgärderna medföra att ett ökat antal beslut om drogtest kan fattas med vetskapen om när detta kan vara aktuellt.

För socialtjänstens bedömningar och insatser kan dessa drogtest vara av stort värde när det gäller att tidigt upptäcka unga i riskzonen. Socialtjänstens egna möjligheter att drogtesta ungdomar är starkt begränsade och bygger på samtycke. Om fler unga med ett begynnande riskbruk kan uppmärksammas tidigare kommer det att ha en brottsförebyggande effekt och även möjliggöra att vi tidigare kan sätta in insatser för att motverka att den unge utvecklar en svårare problematik. Precis som även lyfts fram i utredningen kan det också vara av vikt att få en fullständig bild av vilka droger den unge använt.

Ungdomstjänst genom strafföreläggande

Utredningen föreslår att ungdomstjänst ska kunna förordnas genom ett strafföreläggande och att det därmed inte blir nödvändigt med en domstolsförhandling. En förutsättning för att åklagare ska få utfärda ett sådant strafföreläggande är att ett yttrande enligt 11 § LUL inhämtats från socialtjänsten.

Vår uppfattning är att det som regel är bra att det går snabbt i rättsprocessen, i synnerhet för ungdomar. Det är viktigt att få en snabb respons på ett negativt beteende, att brott och påföljd tydligt hänger ihop. Vi vet också att många ungdomar mår mycket dåligt efter att ha blivit misstänkta för brott och att det är av värde för dem att få sin påföljd bestämd och kunna gå vidare efter att ha fullföljt sin påföljd. Därför är vi positiva till en åtgärd som kan snabba på rättsprocessen för många unga. Samtidigt vill vi lyfta en farhåga om att det finns risker om det blir allt för lätt att besluta om ungdomstjänst. Den unge kan t.ex. få en uppfattning om att det inte var så allvarligt och ser inte påföljden som lika viktig att genomföra om domstolsprocessen uteblir. Därmed finns risken att antalet påföljder som återrapporteras och kanske även måste undanröjas ökar. Det är av stor vikt att åklagarens samtal med den unge verkligen påtalar allvaret i situationen och gör klart för den unge att beslutet kommer att följas upp även om det meddelas genom strafföreläggande.

I tjänsten

Annika Backström
Avdelningschef Kansli
Individ- och arbetsmarknadsnämnden
Sundsvalls kommun